

FUM, FUM, FUM

Roser Reixach

Resseguint els cançoners de Nadal de la darrera meitat del segle XX hi trobem una bona colla de nadesles molt conegudes que s'han interpretat ininterrompudament en aquestes dates. Entre aquestes hi ha la popular «Fum, fum, fum», de la qual la vila de Prats de Lluçanès presumeix de ser-ne una mica el bressol.

L'any 1905 es va publicar al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* la cançó «Fum, fum, fum», juntament amb «L'escolta», ambdues recollides a Prats de Lluçanès pel músic i pedagog Joaquim Pecanins. Nascut en aquesta vila l'any 1883, estudià amb Antoni Nicolau i Joan Lamote de Grignon i dirigí l'Orfeó Manresà i l'Escola Municipal de Música de Terrassa, que reconverí en Conservatori. És conegut per l'harmonització de diferents peces populars catalanes i també pels seus reculls *Cançons Populars recollides a Prats de Lluçanès* i *Cançons Populars Catalanes*. Josep Romeu i Figueras valora notablement aquesta tasca de recerca feta per Joaquim Pecanins, de qui diu que, juntament amb Vicenç Bosch, destaquen per la «fidelitat amb què foren recollits els textos i perquè donen una idea clara de la cançó nadalenca recollida pel poble, força diferent de les mutilacions i arranjaments dels reculls de divulgació».¹

Joan Lamote de Grignon va harmonitzar la cançó «Fum, fum, fum», i així sembla que va passar a ser interpretada per diferents grups corals, primer l'Orfeó Manresà i més endavant l'Orfeó Català. Una família de Prats de Lluçanès conserva encara la partitura harmonitzada de l'any 1906, on, en un

lateral, hi ha escrit a mà: «Armonitzada per a en Quimet Pecanins en memoria de nostra excursió a Girona. 24 maig 1906», i signada per J. Lamote de Grignon. Una altra de les peces recollida a Prats de Lluçanès pel mestre Pecanins és també la coneguda nadesla «Ball rodó».

«Fum, fum, fum», juntament amb «L'escolta», formava part del recull que va guanyar el premi del Centre Excursionista de Catalunya en la Festa de la Música Catalana de l'any 1905, celebrada al Teatre Novetats i presidida per Felip Pedrell.

La lletra publicada el gener del 1905 al *Butlletí del Centre Excursionista* és la següent:

Fum, fum, fum²

A vinticinch de Desembre
fum, fum, fum

ha nascut un minyonet
ros y blanquet,
fill de la Verge Maria;
n'es nat en una establia.
fum, fum, fum.

Aquí dalt de la montanya
fum, fum, fum,
si n'hi han dos pastorets
abrigadets
ab la pell y la samarra,
menjant ous i botifarra.
Fum, fum, fum.

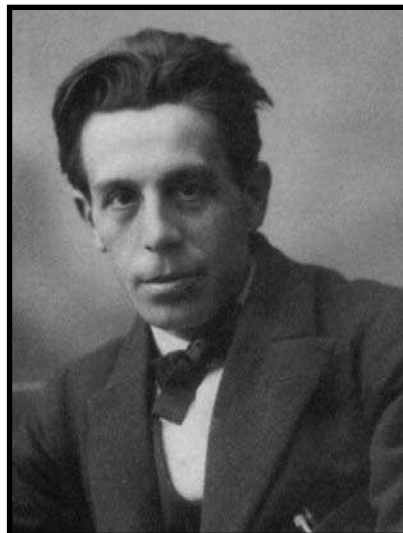
Qui'n dirà més gran mentida?
Fum, fum, fum.
Ja'n respon el majoral
ab gran cabal:
—Jo'n faré deu mil camades
ab un salt totes plegades.
Fum, fum, fum.

Ja'n va respondre'n Diego
Fum, fum, fum.
—Bé t'enganyes per meitat,
tu, escarbat,
que tu sempre, per fingir-te,

TERESA PARAREDA

Cantada de nadesles a Massalfassar, l'Horta (2007).

Joaquim Pecanins.

Fum, fum, fum

A vint-i-cinc de de-sem-bre fum, fum, fum,
 a vint-i-cinc de de-sem-bre fum, fum, fum. Ha nas-cut un mi-nyo-
 net ros i blan-quet, ros i blan-quet, fill de la Ver-ge Ma-
 ri-a, n'és nat en u naes-ta-bli-a fum, fum, fum.

jo mentida tinch de dir-te.

Fum, fum, fum.

—Les llangonisses d'aquell,

fum, fum, fum,

bé sé prou qui les ne trau,

y a mi ja'm plau;

y'l vi dols de la padrina

jo me'l bech per medicina.

Fum, fum, fum.

A vinticinç de Desembre

fum, fum, fum,

es lo dia de Nadal

molt principal;

quan eixirem de matines

farem bones restolines.

Fum, fum, fum.

Déu nos dó unes santes festes,

Fum, fum, fum,

ab temps de fret y calor,

y molt millor.

Fent-ne de Jesús memoria,

lo tindrem sempre a la Gloria.

Fum, fum, fum.

Les Festes de la Música Catalana van ser convocades per l'Orfeó Català amb premis per a composicions musicals i reculls de cançons populars entre altres apartats, a imitació dels Jocs Florals restaurats el 1859, però en l'àmbit de la música. La primera d'aquestes festes se celebrà l'any 1904 i seguiren de manera discontinua les dels anys 1905, 1906, 1908, 1911, 1915, 1917, 1920 i 1922. Alguns dels premiats en aquest apartat de recerca en cançó tradicional, a part de Joaquim Pecanins, van ser Mn. Hi-

gini Anglès, Valeri Serra i Boldú, Joan Llongueras, Joan Tomàs o Mn. Josep Maideu... En totes les festes hi havia un discurs inaugural d'algun músic prestigiós, i l'any 1922, en la novena edició, l'encarregat va ser Kurt Schindler. Devia ser llavors quan aquest musicòleg, folklorista i compositor d'origen alemany establert als USA va conèixer la cançó «Fum, fum, fum».

L'any 1970 es publicava a la revista *L'Estel*, editada a Prats de Lluçanès, que els havien arribat unes fotocòpies d'una revista musical de Filadèlfia, que portava per nom *Songs of the Spanish provinces*, i en l'apartat de *Catalonia* hi figurava «Fum, fum, fum». També en la revista americana s'assenyalava que havia estat recollida per Joaquim Pecanins a Prats de Lluçanès i que la versió anglesa corresponia a Kurt Schindler. Era per a quatre veus i piano i amb la lletra en anglès i en català mantenint el «Fum, fum, fum». Segons es deia, la cançó la van conèixer a través del *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* i també d'una *Picturisque description* de Felip Pedrell a la *Revista Catalana*, on s'explicava que tota la gent es reunia a la missa del gall entonant el «Fum, fum, fum», amb panderetes, ximbombes i ferreguets. A més, afegien que, després de «matines», es menjava coca i vi bo, i tot seguit se sortia a cantar pels carrers i places.³

Encara actualment a internet es troba una partitura del «Fum, fum, fum» a quatre veus i amb acompanyament de piano, editada a Chicago l'any 1999, amb la indicació «segons Kurt Schindler» i on s'explica que va ser recollida l'any 1905 a Prats de Lluçanès per Joaquim Pecanins. S'hi afegeix, a més, que es cantava en grup després de la mitjanit de Nadal amb acompanyament de diferents instruments sonors.

Joan Amades, en el seu cançoner publicat el 1951, també hi inclou aquesta peça «Fum, fum, fum», i assenyala que la va recollir el 1931 de Mn. Joan Antich a Prats de Lluçanès. El nom de l'informant, però, és erroni, ja que es tracta de Mn. Andreu Antich i no Joan.⁴

La versió de Joan Amades segueix, amb alguna petita variació, les mateixes primeres tres estrofes i les dues darreres de la publicació del 1905, però ja no hi figuren ni la quarta ni la cinquena:⁵

A vint-i-cinc de desembre,
fum, fum, fum,
 ha nascut un minyonet,
 ros i blanquet,
 ros i blanquet.
 Fill de la Verge Maria,
 n'és nat en una establia,
fum, fum, fum.

Allí dalt de la muntanya,
 si n'hi ha dos pastorets,
 abrigadets, abrigadets,

amb la pell i la samarra
menjant ous i botifarra.
—Qui en dirà més gran mentida?
Ja en respon el majoral,
el gran tabal, el gran tabal:
—Jo en faré deu mil camades
amb un salt totes plegades.

A vint-i-cinc de desembre
n'és el dia de Nadal,
molt principal, molt principal,
quan n'eixirem de matines,
farem bones escudines.

Déu vos dó unes santes festes
amb temps de fred i calor,
i molt millor, i molt millor
fent-ne de Jesús memòria
perquè ens vulgui dalt la glòria.

Amades explica que «la tonada té un marcat aire de dansa i és molt adient com a cançó de camí. Els pastors lluçanesos se'n servien per a conduir la ramada, per l'estil de com ho feien amb la cançó de “Els tres tambors”». També afegeix que les escudines es refereix a l'escudella que es menjarien sortint de matines i, segons ell, fa referència a «la col·lació que fins fa quatre dies feien els pastors dins mateix de l'església durant la funció religiosa i que més tard es féu a la plaça en sortir de la missa, i que recorda l'àpat comunal que comportava l'excepcional festa solsticial de l'hivern, les restes de la qual s'han confós amb la gran solemnitat cristiana del Nadal».⁶

Josep Romeu i Figueras data aquesta cançó del «Fum, fum, fum» molt més abans, i la situa a les darreries del segle XVIII o a començaments del XIX. En el seu estudi sobre les nades tradicionals (1952), senyala l'existència de quinze manuscrits de finals del segle XVIII i començaments del XIX, amb una setantena de cançons nadalenques. Considera que les que hi apareixen més vegades serien segurament les més conegudes de l'època i entre aquestes hi ha el «Desembre congelat» o el «Cant dels ocells». En canvi, «Fum, fum, fum», segons el seu estudi, només apareix una vegada en el manuscrit 1681.⁷ Ell qualifica aquesta cançó com «potser com la més característica de

l'humor i gatzara típica de la diada», i per aquest motiu considera que està emparentada amb les més velles.⁸

La versió de Josep Romeu i Figueras, fins ara la més antiga de les que s'han trobat, consta de sis estrofes, les dues primeres semblants també a les recollides a Prats de Lluçanès el 1905 i la cinquena semblant a la tercera. N'hi ha, però, dues, la tercera i la quarta, força desconegudes, amb diferents onomatopeies que aporten una sonoritat festiva molt especial. A més, la darrera estrofa es correspon amb la cinquena recollida per Pecanins, canviant llonganisses per botifarres, però fent referència igualment al vi blanc de la padrina. Una citació que encara avui es pot sentir entre la gent més gran del poble que, totalment fora del context de la cançó, parlen del vi blanc de la padrina com a medicina:

A vint-i-cinc de desembre
(*la fum, fum, fum*)
si n'és nat un minyonet
ros i blanquet
ros i blanquet,
en una pobra establia,
fill de la Verge Maria
(*la fum, fum, fum*).

Allí dalt de la muntanya
hi havia un pastoret
arrupidet,
arrupidet,
entre palles i samarres.
Menja carn i botifarres.

Més val ser pastor que sastre.
Lo sastre fa «xic, xic, crac»
i jo «ric, rac,
ric, rac, ric, rac».
Quan me miro les estrelles,
valga'm Déu què meravelles!

Ninyo, porta'm la botella
del bon vi blanc
que fa «clinc, clanc».
Amb gran desig l'esperarà
per passar-ne la vetllada.

Qui dirà més gran mentida?
Ja respon un majoral

de gros cabal,
de gros cabal:
—Jo sé fer tres mil gambades
amb un salt totes plegades.

Botifarres les que pengen,
prou sé jo qui les ne trau.
A mi me plau,
a mi me plau
lo vi blanc de la padrina;
jo lo prenc per medecina.

NOTES

1. ROMEU I FIGUERAS, Josep. *Les nades tradicionals*. Barcelona: Editorial Alta Fulla, 2003 (Facsimil de la primera edició del llibre publicada a «Biblioteca Folklòrica Barcino», volum V, Editorial Barcino, Barcelona, 1952).
2. DIVERSOS AUTORS. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*. Vol. 15, núm.120. Barcelona, gener de 1905 (p. 21-23).
2. *L'Estel del Lluçanès*. Prats de Lluçanès. Desembre del 1970.
3. Mn. Andreu Antich va ser músic i director de l'Orquestra de Prats, director artístic de l'Orfeó del Lluçanès i, més tard, director de la Capella de Sant Vicenç. La seva neboda, Maria Antich, ens ha confirmat que l'informant era Mn. Andreu, ja que no hi havia cap Joan a la família.
4. AMADES I GELATS, Joan. *Folklore de Catalunya. Cançoner*. Barcelona: Editorial Selecta, 1951.
5. *Ibid.*, p. 251.
6. ROMEU I FIGUERAS, Josep. *Les nades tradicionals*. Barcelona: Editorial Alta Fulla, 2003 (p. 25 i 96).
7. *Ibid.*, p. 96.

BIBLIOGRAFIA

- DIVERSOS AUTORS. *El cançoner popular català (1841-1936)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2005.
- DIVERSOS AUTORS. *Gran Enciclopèdia de la música*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002.
- DIVERSOS AUTORS. *Història de la música catalana, valenciana i balear*. Barcelona: Edicions 62, 2003.
- MASRAMON I NOGUERA, Ramon. *El Lluçanès Central. Història de la baronia de Lluçà*. Prats de Lluçanès: Ajuntament, 1990 (Col·lecció «Les Tres Fonts»).